

گام ناگزیر دوم برای یارانه ها

اجرای مرحله دوم هدفمندی به ۶ دلیل روشن

حامد رحیم پور

با گذشت بیش از سه سال از اجرای مرحله نخست قانون هدفمند کردن یارانه ها، دولت خود را آماده اجرای مرحله دوم در زمان مقتضی از ضروریات خواهد بود و توقف یا اجرا نکردن مرحله بعدی هدفمند کردن یارانه ها خسارت های جبران ناپذیری به دنبال خواهد داشت. در ادامه به مهمترین دلایلی که ما را ناگزیر از اجرای مرحله دوم هدفمندی یارانه ها می کند، اشاره می شود:

فانونی که به سرانجام نرسیده است

در قانون هدفمند کردن یارانه ها که در ۱۶ ماده و ۱۶ تبصره به تصویب مجلس و تایید شورای نگهبان رسید، قرار بر این بود که قیمت فروش حامل های انرژی در داخل به گونه ای افزایش یابد که به تدریج تا پایان برنامه پنج ساله پنجم کمتر از ۹۵ درصد قیمت تحویل روی کشتی (فوب) در خلیج فارس نباشد. سال ۹۳ چهارم اجرای قانون هدفمندی یارانه ها است. به راستی قیمت حامل های انرژی در خلیج فارس چقدر است؟ و چه نسبتی با قیمت های کنونی در داخل کشور دارد؟ در طول برنامه پنج ساله قرار بوده قیمت فروش نفت خام و میعانات گازی به پالایشگاه های داخلی به ۹۵ درصد قیمت فوب خلیج فارس برسد، اما امروزه به یک هفتم تا یک پنجم قیمت بین المللی رسیده است و عملاً اصلاح قیمت حامل های انرژی و صرفه جویی در انرژی منتفی شده است.

مصرف بی رویه انرژی، از جنبه وژاین هم جلوتریم

امروزه میزان مصرف انرژی و چگونگی مصرف آن به عنوان یکی از مهمترین شاخص های توسعه یافتگی و در عین حال از مهم ترین عوامل بهره وری به شمار می آید. با توجه به چشم انداز آینده وضعیت مصرف انرژی، اعم از انرژی های فسیلی و تجدید پذیر، یکی از بزرگترین چالش های دهه های آینده دسترسی به منابع انرژی و هزینه تامین آن خواهد بود. یکی از اصلی ترین اهداف اجرای قانون هدفمند کردن یارانه ها، صرفه جویی و کاهش شدت مصرف انرژی در کشور با استفاده از ابزار های قیمتی و مقداری بوده است. به عنوان مثال چین یک میلیارد و ۲۰۰ میلیون نفری سالانه ۱۳۰ تا ۱۴۰ میلیارد متر مکعب گاز مصرف می کند، اما مصرف گاز ایران حدود ۷۷ میلیون نفری، حدود ۱۵۵ تا ۱۶۰ میلیارد متر مکعب در سال است. هم اکنون ایران چهار برابر متوسط جهانی، ۱۸ برابر ژاپن و معادل کل صنایع ۱۸ کشور عضو اتحادیه اروپا گاز مصرف می کند، همچنین خانوار های ایرانی بیش از ۳ برابر میانگین جهانی برق مصرف می کنند. با این حال پایین بودن قیمت انرژی (برق، گاز، بنزین و...) در کشور نسبت به سایر کشورهای پیشرفته اقتصادی باعث شده تا علاوه بر اینکه دولت مبالغ زیادی برای هزینه های تولید انرژی بپردازد، مصرف بی رویه انرژی اثرات مخرب زیست محیطی را نیز در پی داشته باشد.

تبعات تورمی کسری بودجه یارانه ها

یکی از مهم ترین چالش های پیش روی اجرای قانون هدفمندی یارانه ها در سطح اقتصاد کلان، کسری بودجه هدفمندی یارانه ها است. بنابر گزارش مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، در سال ۹۲ دولت برای تامین ۵۰ هزار میلیارد تومان اعتبار لازم جهت اجرای قانون هدفمندی یارانه ها در سال ۹۲، با کسری ۱۱/۷ هزار میلیارد تومانی مواجه شده است. روشن است که چنین کسری بودجه بزرگی در شرایطی ایجاد می شود که تمامی درآمدهای حاصل از افزایش قیمت انرژی و سایر کالاهای یارانه ای صرفاً به پرداخت یارانه نقدی اختصاص می یابد، در حالی که اگر قرار باشد، سهم ۳۰ درصدی تولید کنندگان از درآمدهای نیز پرداخت شود، کسری سازمان هدفمندی به مراتب نیز بیشتر خواهد شد. در صورتی که اجرای این قانون منطبق با قانون مصوب انجام می گرفت، یعنی درآمدهای ناشی از افزایش قیمت انرژی با توجه به سهم ۵۰ درصدی خانوار ها و ۳۰ درصدی تولید کنندگان و ۲۰ درصدی دولت توزیع می شد، عملاً کسری بودجه و به تبع آن افزایش حجم پول رخ نمی داد، اما یک سوال مهم در زمینه بروز کسری بودجه این است که عامل اصلی بروز این کسری، برآورد بیش از حد درآمدهای ناشی از افزایش قیمت انرژی و سایر کالاهای یارانه ای و به تبع آن اختصاص یارانه نقدی بیش از درآمدهای واقعی ناشی از اجرای قانون بوده است. در واقع اعلام یارانه نقدی ۴۵۰۰ تومان در هر ماه برای هر نفر، عملاً از ابتدای فراتر از ظرفیت های درآمدی ناشی از اجرای قانون بود و دولت با پرداخت این میزان یارانه به صورت علی الحساب بیش از اجرای طرح تعهد مالی را برای دولت ایجاد کرد که عدول از آن دیگر عملاً امکان پذیر نبود، به هر حال بروز کسری بودجه بالای سازمان هدفمندی یارانه ها، در حال حاضر یکی از مهم ترین چالش های پیش روی اجرای قانون هدفمندی یارانه ها است که باید رفع گردد.

واقعیت این است که فقط دوره حل برای رفع کسری بودجه ناشی از اجرای قانون وجود دارد، یکی کاهش یارانه نقدی خانوار ها و دیگری افزایش قیمت انرژی و سایر کالاهای یارانه ای بدون افزایش در یارانه نقدی در مرحله دوم اجرای قانون است. کاهش یارانه نقدی خانوار ها عملاً به دلیل تبعات سیاسی و اجتماعی ناشی از آن ممکن نیست. بنابراین تنها راه حل عملی پیش رو برای رفع کسری بودجه، افزایش بیشتر قیمت ها در گام بعدی بدون افزایش در یارانه نقدی خانوار ها (یا افزایش اندک یارانه) است. البته این اقدام نیازمند اقبال افکار عمومی نسبت به این موضوع است که میزان یارانه پرداختی بیش از درآمدهای ناشی از افزایش قیمت هاست و در نتیجه افزایش بیشتر قیمت ها برای رفع کسری اقدامی گریز ناپذیر است.

سهم ثروتمندان از یارانه بنزین بیش از نیازمندان

پرداخت یارانه نقدی به صورت عمومی و یکنواخت، توجه منطقی

و فقهی ندارد، همچنین بی عدالتی و تبعیض در توزیع یارانه انرژی مسئله ای است که نمی توان بی تفاوت از کنار آن گذشت، ارزش یارانه ای که به بنزین داده می شود بیش از چندین برابر یارانه نان و گندم است، در حالیکه از حدود ۹ هزار میلیارد تومان یارانه نان بیش از ۷۵ میلیون نفر از مردم استفاده می کنند و لی از یارانه بنزین چقدر؟ بر اساس گزارش مرکز پژوهش های مجلس، سهم خانواده های ثروتمند در تمامی فرآورده های نفتی و یارانه بنزین بسیار بیشتر از خانواده های فقیر است. در واقع طبق آمار، ثروت مندترین خانوار ها نزدیک به ۴۰ برابر فقیرترین خانوار ها از یارانه بنزین بهره مند می شوند. جای هیچ گونه تردید نیست که توزیع یارانه ها در میان اقشار جامعه به شدت تبعیض آمیز است، به طوری که سهم استفاده از یارانه بنزین در ۶ شهر بزرگ کشور برابر یارانه مجموع شهر های کل کشور است. (فقط در شهر تهران، معادل ۱۶ کلان شهر دیگر بنزین مصرف می شود). در واقع در کشور ما برخلاف کشورهای دیگر دنیا که مالیات را از اقشار پردرآمد جامعه دریافت و در مناطق محروم هزینه می کنند و یارانه ها به اقشار ضعیف و کم درآمد تعلق می گیرد، کشور ما خاصه در مورد بنزین خلاف آن عمل می کند و هر کس سوخت بیشتری مصرف می کند یارانه بیشتری دریافت می کند و طبقات محروم جامعه که فاقد خودروی شخصی هستند از یارانه بنزین بی بهره اند.

یارانه ای که به سرطان تبدیل می شود

در حال حاضر و بر اساس آخرین آمار های موجود جهانی (آمار های دقیقی در کشور در این زمینه موجود نیست) متوسط حجم تولید گاز های گلخانه ای به ازای تولید هر کیلووات ساعت انرژی از منابع فسیلی، معادل ۷۰ هزار تن می باشد. همچنین ایران در سال ۲۷ میلیون تن گاز کرینیک تولید می کند که معنای آن سوزاندن حامل های انرژی به صورت ناهنجار است، در حالی که کشورهای پیشرفته جهان به سمت کاهش مصرف هیدروکربورها و کاهش تولید CO₂ حرکت می کنند، ایران جزو ده کشوری است که بیشترین میزان گاز کرینیک را در جهان تولید می کند. اشاره به این نکته ضروری است که در حال حاضر بار هزینه ای مرتبط با بیمه های درمانی در کشور به طرز بی سابقه ای افزایش یافته و با توجه به موج جدید بیماری های صعب العلاج مانند سرطان در کشور این روند افزایشی خواهد بود. یکی از مهم ترین عوامل رواج چنین بیماری هایی و به تبع آن بار هزینه ای سرسام آور آنها آلودگی های زیست محیطی است. سیاست افزایش قیمت حامل های انرژی از یک سو به کاهش مصرف انرژی های فسیلی منجر می شود و از سوی دیگر به بهبود وضعیت زیست محیطی کمک شایانی می کند.

سوخت یارانه ای ایران در جیب همسایگان

قاچاق جرمی است که عمدتاً با توجه به انگیزه های اقتصادی صورت می گیرد. در قاچاق ورودی به کشور برخی ممنوعیت ها، محدودیت های تجاری، مجوز ها، تعرفه ها، تشریفات گمرکی و... منجر به تشویق برای قاچاق شده و لی اصلی ترین دلیل قاچاق خروجی بهره گیری متقلبانه از یارانه های پرداختی به برخی کالاهای مصرف در داخل کشور است. از عمده ترین کالاهای قاچاق خروجی در کشور انواع سوخت (به خصوص بنزین و گازوئیل) است که بدان یارانه تعلق می گیرد. به این ترتیب کشور های همسایه سوخت یارانه ای ما را مصرف می کنند. اجرای مرحله دوم هدفمندی یارانه ها می تواند با عوارضی همچون قاچاق گسترده سوخت در کشور مقابله کند و....

با توجه به مطالب عنوان شده به عقیده نگارنده نه تنها اجرای فاز دوم هدفمندی یارانه ها و شیوه جدید آن یک انتخاب اقتصادی نیست، بلکه ضرورتی اجتناب ناپذیر است که اگر اقتصاد دانان کشور و رسانه های داخلی نیز همانند نمایندگان مجلس و دولتمردان از آن حمایت کنند و در از واقعیت ها و فواید اجرای مرحله دوم هدفمندی مطلع کنند در سالیانی که چندان دور شاهد

بهبود وضعیت اقتصادی خواهیم بود که کشور را به سرعت در مسیر افزایش تولید ملی، افزایش درآمد سرانه ملی و بهبود خدمات رفاهی قرار خواهد داد.

ویژه نامه نوروزی

روزنامه خراسان

فروردین ۱۳۹۳

